

УДК 378.143:37.091.33:8136

DOI 10.31652/2415-7872-2019-58-26-31

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РИМОВАНОГО МАТЕРІАЛУ В РОЗВИТКУ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВНЗ

Т. М. Рибак

orcid.org/0000-0002-0656-8954

М. В. Мороз

orcid.org/0000-0002-9557-9275

Малі форми римованих текстів, до яких належать вірш, пісня, скороговка, прислів'я, приказка, джазовий ритм, традиційно використовуються для розвитку іншомовних лексико-граматичних і фонологічних навичок учнів початкової школи, однак їх потенціал як засобу іншомовної освіти студентів немовних ВНЗ є недостатньо вивченим. У навчанні вказаної цільової аудиторії іншомовної граматики римовані тексти можуть використовуватись на всіх трьох етапах з метою: презентації нових граматичних явищ, їх закріплення та самостійного використання в контексті. Це дозволяє підвищити вмотивованість студентів, а також активізувати навчальний процес.

Ключові слова: римований матеріал, граматичні навички, навчання іноземної мови, студенти немовних ВНЗ, пісня, джазовий ритм, вірш.

THE PECULIARITIES OF USING RHYMED MATERIAL IN TEACHING GRAMMAR TO NON- LANGUAGE UNIVERSITY STUDENTS

T. Rybak, M. Moroz

The application of rhymed material as a means of teaching grammar, vocabulary, pronunciation and other aspects of foreign languages has been widely used in teaching primary school pupils. Scholars give evidence of its complex positive effect on personalities of learners. Some scientists suggest using poems, songs, jazz chants and other genres for adult learners including university students but this problem has not been considered properly yet. The analysis of scientific sources has shown the insufficiency of researches dedicated to using rhymed material for teaching non-language university students. In its turn its necessity is substantiated by the practical experience of the authors of this article. Songs, poems, jazz chants, and tongue twister do not only motivate learners but also help them memorize and recall rules, deducing them easily from speech patterns and examples. As for the process of teaching non-language university students grammar, it traditionally includes 3 stages which can be realized by means of rhymed materials and correspondent exercises. At the first stage grammar is supposed to be presented to students inductively or deductively, explicitly or implicitly. Inductive presentation can be done by means of a song, a poem, a jazz chant when the teacher first asks students to discuss a definite communicative function and ways to express it in a native language, then a rhymed text is to be analyzed. After that in case the rule is given explicitly the teacher elicits its formulation. Then the students are supposed to reproduce the text. Teaching grammar deductively also gives an option for using songs or poems at the stage of primary grammar consolidation.

At the second stage of teaching grammar rhymed material can be used as the basis for numerous activities, and namely: choosing the correct variant and filling in the blanks after listening or reading, correcting mistakes etc.

At the last stage there is a possibility of completing jazz chants or poems by example or a model.

Key words: rhymed material, grammar habits, teaching a foreign language, non-language universities students, song, jazz chant, poem.

Римовані тексти, до яких у цій публікації відносяться такі малі літературні жанри, як: вірш, пісня, скороговка, прислів'я, приказка, джазовий ритм, досить широко використовуються в початковій іншомовній освіті для розвитку фонологічних, граматичних і лексичних навичок учнів. Однак їх застосування в навчанні іноземної мови (ІМ) студентів немовних ВНЗ є недостатньо вивченим. *Доцільність* проведення відповідного дослідження полягає в тому, що вказана група суб'єктів іншомовної освіти, як правило, характеризується недостатньо високим рівнем розвитку іншомовних навичок і вмінь, а також зниженою мотивацією до вивчення мови. Це стає перешкодою їх всебічної подальшої професійної самореалізації. Водночас, як показує практика, використання пісень, джазових ритмів, скороговок і інших римованих текстів служить одним із ефективних засобів активізації навчального процесу. Тому вивчення і систематизація відповідних ресурсів і можливостей їх використання є *актуальними*.

Як показав проведений аналіз вітчизняної та зарубіжної науково-педагогічної літератури, питаннями використання римованих текстів у вивченні іноземної мови займалися такі вчені, як: О.І. Авксентьєва, 2011; Кваснецька Н.В., Сторожук Х.М., 2018; А.Ю. Дмитрик, 2014; Гебель С.Ф., 2009; Дьяченко Н.П.,

2004; Михайлова Є.А., 2006; Любченко А.С., 2006; Нехорошева А.В., 2006; Петрова С.В., Рудавіна О.М., Беніну А.Є., 2005; Сахарова Н.Г., 2005; Павлюк Р.О., 2008 та ін.

Науковцями були розглянуті наступні аспекти навчання ІМ:

1. Використання **джазових ритмів** у розвитку:

- лексико-граматичних і фонологічних навичок на початковому етапі ЗНЗ [6; 13; 14];
- іншомовної соціокультурної компетенції молодших школярів [8].

2. Використання **дитячого фольклору** у розвитку:

- лексичної компетентності учнів початкової школи [5].

3. Використання **пісень** у розвитку:

- іншомовної комунікативної компетенції [1];
- лінгвокраїнознавчої компетенції учнів [4; 2].

4. Використання **віршів** у навчанні:

- іншомовної граматики, лексики і фонетики [3; 9; 10];
- усного мовлення, читання та аудіювання школярів [12].

Як вважають Н.В. Кваснецька та Х.М. Сторожук, римований матеріал, призначений для використання на занятті з іноземної мови, має обмежуватися малими жанрами: прислів'ями, приказками, скоромовками, віршами та піснями [5]. Ми погоджуємося з цим судженням, оскільки це дозволяє раціонально використовувати навчальний час, проте вважаємо доцільним додати до зазначеного переліку і джазові ритми.

Проведений аналіз наукових джерел дозволяє зробити *висновок* про те, що римований (і особливо автентичний) матеріал має потужний навчальний потенціал. Водночас можна помітити, що окреслена проблематика є недостатньо дослідженою в контексті навчання ІМ студентів немовних ВНЗ.

Метою цієї статті є опис і узагальнення можливостей використання римованого матеріалу в навчанні іншомовної граматики студентів немовного ВНЗ.

Згідно з Програмою з англійської мови для професійного спілкування, практичною метою вивчення ІМ є формування у студентів комунікативних мовленнєвих компетенцій у складі таких *блоків*, як: лінгвістичний, соціолінгвістичний і прагматичний [11].

В лінгвістичному блоці одною з найважливіших для вивчення ІМ у немовному ВНЗ є граматична компетенція. Розглянемо етапи її розвитку, а також роль римованих текстів у цьому процесі.

Навчання **граматичного матеріалу** відбувається на таких етапах, як:

I. *Орієнтаційно-підготовчий*, що передбачає:

- постановку комунікативної задачі, створення ситуативного контексту (ілюстративної ситуації);
- повторення ілюстративної ситуації з особливим акцентуванням мовленнєвих зразків, що містять вивчене явище, пояснення його значення;
- перевірку розуміння учнями змісту цього граматичного явища;
- пояснення функцій і форми граматичного явища, диференціювання мовленнєвих ситуацій на рідній мові, ознайомлення з інтонацією мовленнєвого зразка;
- запис моделі, формули, правила, 2-3 мовленнєвих зразків, що містять дане граматичне явище.

II. *Тренувальний*, що передбачає використання таких типів вправ, як:

- імітативні;
- підстановчі;
- трансформативні;
- репродуктивні.

III. *Ситуативно-варіативний*, на якому учні / студенти самостійно продукують висловлювання, що містять дану структуру [7, с. 88-89].

Розглянемо можливості використання римованих текстів на **I етапі** навчання граматики на прикладі теми "**Conditional II**" та пісні Н. Джоунз "**If I Were a Painter**", що насичена відповідним матеріалом. Алгоритм презентації нового граматичного явища з допомогою пісні може бути наступний:

If I were a painter

I would paint my reverie

If that's the only way

For you to be with me

We'd be there together

Just like we used to be

Underneath the swirling skies

For all to see

And I'm dreaming of a place

Where I could see your face

And I think my brush would take me there

But only If I were a painter

And could paint a memory

I'd climb inside the swirling skies

To be with you

And I'm dreaming of a place

Where I...

1. Викладач просить студентів навести приклади речень українською мовою, в яких говорилось би про те, що вони зробили би щось, якби для цього склалися якісь умови.

2. Викладач запитує, в яких ситуаціях студенти використовують такі речення. Наводить свій приклад і пояснює, що виконання дії є реальним у даному випадку лише за наявності певних умов.

3. Викладач повідомляє студентам, що вони прослухають пісню, в якій використовується цей граматичний матеріал англійською мовою.

4. Студенти отримують копії тексту пісні, де підкреслено конструкції умовного способу, та слухають її запис.

5. Викладач допомагає семантизувати значення невідомих лексичних одиниць. Потім він акцентує увагу студентів на конструкціях умовного способу і переконується, що вони розуміють їх значення.

6. Студенти складають декілька власних речень умовного способу рідною мовою і перекладають їх на англійську. Викладач пише на дошці створені англомовні речення так, щоб основні компоненти головних і підрядних речень знаходились одні під іншими:

If I had time, I would go to the cinema.

If I had money, I would visit Italy... і т.д.

7. Викладач питає студентів, які слова / форми дієслів повторюються, просить підкреслити їх і сформулювати правило утворення умовного способу.

8. Викладач записує на дошці відповідну граматичну модель.

If N/P V2..., N/P would V1...,

де N – це іменник (noun), P – займенник (pronoun), а V1 та V2 – дієслова у відповідних формах (verbs).

Щодо вибору стилю пісень для навчання іншомовної граматики студентів немовних ВНЗ, то як вважає Дж. Сімпсон, молодь найкраще сприймає пісні в стилі рок і поп [16]. На думку О.М. Василенко та І.В. Сисоєнко перевагу на занятті слід надавати англійським та американським поп-групам, оскільки саме їх слухає молодь у вільний час [2, с. 43]. За дослідженням О.І. Авксентьєвої, популярні пісні, які найчастіше співаються в аудиторії, належать до колективної спадщини всіх, хто є носіями іноземної мови, що дозволяє студентам залучитись до процесу відкриття іноземної мови з перших хвилин звучання пісні. Після прослуховування та семантизації кожен студент займає свою позицію, висловлює думку, знаходить відгадки, виконує завдання, допомагає іншим відповідно до здобутих компетенцій. Через пісню педагоги можуть звернутися до життєвого досвіду тих, хто навчається [1, с. 42]. Це допомагає надати навчальному процесу особистісно-орієнтованого характеру

На думку О.М. Василенко та І.В. Сисоєнко, емоції та враження, отримані під час співу пісень, стають прожитим життєвим досвідом, який перетворюється у знання, що у свою чергу стимулює мотивацію суб'єктів навчання [2, с. 43].

На **II етапі** можна запропонувати використання римованих текстів як основи для створення різноманітних тренувальних вправ. Для цього можуть використовуватись вірші, джазові ритми, скоромовки чи пісні, в яких студенти можуть:

- знаходити вивчене явище;
- розкривати дужки;
- вибирати і вставляти правильний варіант;
- заповнювати пропуски словами зі списку;
- виправляти помилки тощо.

Розглянемо можливий алгоритм дій на прикладі вивчення теми *"The Imperative Mood"* і пісні *"Banana Song"*, в якій наявне багаторазове використання відповідного граматичного матеріалу. Нами було використано слайд презентації, що слугував опорою для студентів (див. Рис. 1).

1. *Form banana, form, form banana.*

Peel banana, peel, peel banana.

Go bananas, go, go bananas.

2. *Form the orange, form,*

Form the orange.

Peel the orange, peel, peel the orange.

Squeeze the orange, squeeze,

Squeeze the orange.

3. *Form the corn, form, form the corn.*

Shuck the corn, shuck, shuck the corn.

Pop the corn, pop, pop the corn.

4. *Form potato, form, form potato.*

Peel potato, peel, peel potato.

Mash potato, mash, mash potato.

5. *Form an apple, form, form an apple.*

Peel the apple, peel, peel the apple.

Do the salad, do, do the salad.

6. *Build the house, build,*

Build the house,

Break the house, break, break the house.

Rock the house, rock, rock the house.

7. *Form banana, form, form banana.*

Peel banana, peel, peel banana.

Go bananas, go, go bananas.

1. Прослухайте пісню та вставте пропущені дієслова.

2. Подивіться відео, повторюючи текст і виконуючи дії.

3. У парах: 1-й студент читає команду, 2-й виконує дії з пісні, потім навпаки.

Запропонована пісня передбачає використання методик повної фізичної реакції (Total Physical Response). Вони традиційно використовуються на початковому етапі навчання, проте, як показує практика, позитивно сприймаються і студентами в немовному ВНЗ.

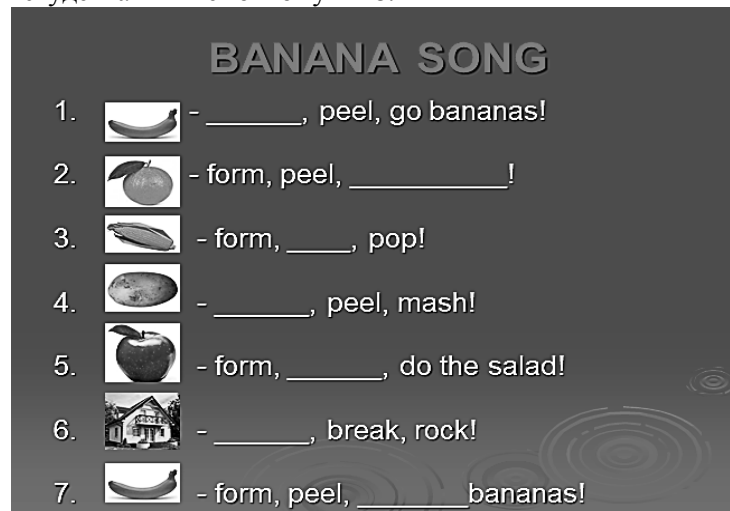

Рис. 1. Опорний слайд до пісні "Banana Song"

На цьому ж етапі навчання в нагоді викладачу можуть стати й іншомовні вірші. Як вважають О.М. Василенко та І.В. Сисоєнко, вибір вірша для навчання граматики залежить від таких факторів, як:

- матеріал, який вивчається на даному етапі;
- тематика тексту підручника;
- визначні події та дати календаря.

Розглянемо можливий алгоритм використання твору Х.У. Лонгфеллоу "The Rainy Day" у вивченні граматичної теми "**The Past Indefinite Tense**":

*The day **is** cold, and dark, and dreary
It **rains**, and the wind **is** never weary;
The vine still **clings**
To the mouldering wall,
But at every gust the dead leaves **fall**,
And the day **is** dark and dreary.
My life **is** cold, and dark, and dreary;
It **rains**, and the wind **is** never weary;
My thoughts still **cling***

*To the mouldering Past,
But the hopes of youth
Fall thick in the blast,
And the days **are** dark and dreary.
Be still, sad heart! And cease repining;
Behind the clouds is the sun still shining;
Thy fate **is** the common fate of all,
Into each life some rain must fall,
Some days must be dark and dreary.*

1. Викладач читає вірш, студенти підкреслюють незнайомі лексичні одиниці та семантизують їх із його допомогою.

2. Викладач просить студентів підкреслити всі дієслова та визначити їх граматичний час.

3. Викладач просить студентів замінити форми теперішнього часу на форми минулого часу.

4. Студенти мають переказати вірш, використовуючи Past Indefinite.

У навчанні граматичного матеріалу вірші можуть застосовуватися для:

- презентації нового матеріалу;
- виведення правил із прикладів;
- покращення запам'ятовування;
- закріплення й узагальнення матеріалу, вивченого на попередньому етапі;

• подальшого нагадування студентам граматичного матеріалу за допомогою вірша, коли вони роблять помилки [3].

На **III етапі** навчання граматики студенти мають навчитися використовувати засвоєний граматичний матеріал у контексті. Одним із можливих варіантів реалізації цього завдання є доповнення джазового ритму. Розглянемо алгоритм використання джазового ритму "**My Friend is a Seaman**", створеного нами для засвоєння теми "**The Present Indefinite**":

*1. – My friend is a seaman, he's a funny man!
- Funny man? But what's so funny?
- He eats and sleeps in the sea for money!
- Sleeps in the sea for money – I see!*

2. – *My friend is a busker, he's a funny man!*
 - *Funny man? But what's so funny?*
 - *He sits and sings in the street for money!*
 - *Sits in the street for money – I see!*

1. Викладач читає джазовий ритм, студенти повторюють за ним.

2. Викладач допомагає студентам семантизувати значення незнайомих лексичних одиниць (або вони здогадуються самі за контекстом).

3. В запропоновану структуру джазового ритму студенти підставляють назви інших професій та описи їх функцій у Present Indefinite (наприклад, *cashier – he counts somebody's money for money; sportsman – he swims and jogs and jumps for money* і т.д.). В якості опори викладач може надавати студентам дієслова в початковій формі, з яких вони будуть обирати потрібні.

А.М. Климчук вважає, що використання джазових ритмів на занятті з іноземної мови має ряд суттєвих переваг: вони основані на часто вживаних виразах повсякденного спілкування; їх використання не вимагає будь-якого обладнання; їх можна застосовувати з різними віковими категоріями і з будь-якою кількістю учнів / студентів; на противагу пісням вони не спотворюють розмовну мову для досягнення поетичного ефекту [6, с. 14].

На переконання К. Дженет, джазові ритми одночасно впливають на розвиток лексичних, граматичних, вимовних та інших навичок і вмій, тому їх використання підвищує ефективність вивчення іноземної мови [15].

Висновки. Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок про значний потенціал використання римованих текстів у навчанні студентів немовних ВНЗ іншомовної граматики. Вони мають не лише дидактичний, але й розвивальний, мотиваційний, виховний і загальноосвітній вплив на суб'єктів навчання. Водночас пошук відповідних текстів займає у викладача багато часу. Тому їх підбір і систематизації для подальшого використання в навчанні різних граматичних тем були б корисними.

Література

1. Авксентьева О.І. Формування комунікативної компетенції засобами мистецтва в процесі навчання іспанської мови / О.І. Авксентьева // Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. – 2011. – С. 40-50.
2. Василенко О.М. Малі віршовані форми як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках англійської мови / О.М. Василенко, І.В. Сисоєнко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2014. – Вип. 49. – С. 42-47.
3. Дмитрик А.Ю. Формування лінгвістичної компетенції засобами віршованих творів на початковому етапі навчання англійської мови / А.Ю. Дмитрик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nniif.org.ua/File/17daufk.pdf>
4. Кашук С.М. Использование песни на уроке французского языка в младших классах (опыт зарубежной школы) / С.М. Кашук // Иностранные языки в школе. – 1999. – № 3. – С. 61-67.
5. Кваснецька Н.В. Формування лексичної компетентності учнів початкової школи засобами англійської дитячого фольклору / Н.В. Кваснецька, Х.М. Сторожук // Матеріали всеукраїнської науково-методичної Інтернет-конференції "Організаційно-методичне забезпечення підготовки фахівців в умовах міжнародної наукової та освітньої інтеграції" (16 листопада 2018 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dl.khadi.kharkov.ua/mod/forum/discuss.php?d=8884>
6. Климчук А. М. Особливості застосування jazzchants як методу сучасних педагогічних технологій / А.М. Климчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. – 2016. – Вип. 46. – С. 13-16.
7. Мисечко О.Є. Методика навчання англійської мови в середній школі [Текст] : посібник-практикум для студ. вищ. навч. закладів / О. Є. Мисечко. – Житомир : Полісся, 2002. – 256 с.
8. Павлюк Р.О. Технологія використання jazz-chants на уроках іноземної мови як засіб підвищення соціокультурної компетенції молодших школярів / Р.О. Павлюк // Імідж сучасного педагога. – 2008. – Вип. 9-10(88-89). – С. 96-98.
9. Петровська Н. Використання віршів та пісень на різних етапах вивчення англійської мови / Н. Петровська, Т. Судима // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2010. – № 8. – С. 359–365.
10. Поленок З. Використання пісенного текстового матеріалу на уроках англійської мови / З. Поленок // Іноземні мови. – 2009. – № 2. – С. 9–11.
11. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Колектив авторів: Г.Є.Бакаєва, О.А.Борисенко, І.І.Зуєнок, В.О.Іванішева, Л.Й.Клименко, Т.І.Козимирська, С.І.Кострицька, Т.І.Скрипник, Н.Ю.Тодорова, А.О.Ходцева. – К.: Ленвіт, 2005 – 119 с.
12. Стиркіна Ю. Збагачення змістового компоненту навчання іноземної мови автентичними (літературними та фольклорними) матеріалами / Ю. Стиркіна // Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 1. – С. 25-31.
13. Graham C. Teaching Jazz Chants to Young Learners. – New York : Office of English Language Programs of the United States. Department of State, 2006. – 32 p.
14. Graham C. Creating Chants and Songs. – Oxford : Oxford University Press, 2006. – 64 p.
15. Janet K. Growing Up with English. – Office of English Language Programs of the United States Department of State, 2006. – 186 с.

16. Simpson A.J. How to use songs in the English language classroom // British Council For You / A.J. Simpson [Electronic resource]. – The mode of access: <https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/how-use-songs-english-language-classroom>

References

1. Avksent`yeva O.I. Formuvannya komunikaty`vnoyi kompetencyi zasobamy`my`steczstva v procesi navchannya ispans`koyi movy` / O.I. Avksent`yeva // *Lingvisty`ka XXI stolittya: novi doslidzhennya i perspekty`vy`*. – 2011. – S. 40-50.
2. Vasy`lenko O.M. Mali virshovani formy` yak zasib akty`vizaciyi piznaval`noyi diyal`nosti uchniv na urokax anglijs`koyi movy` / O.M. Vasy`lenko, I.V. Sy`soyenko // *Naukovy`j chasopy`s NPU imeni M. P. Dragomanova*. – 2014. – Vy`p. 49. – S. 42-47.
3. Dmy`try`k A.Yu. Formuvannya lingvisty`chnoyi kompetencyi zasobamy`virshovany`x tvoriv na pochatkovomu etapi navchannya anglijs`koyi movy` / A.Yu. Dmy`try`k [Elektronny`j resurs]. – Rezhym` dostupu: <http://nniif.org.ua/File/17daufk.pdf>
4. Kaschuk S.M. Ispolzovanie pesni na uroke frantsuzskogo yazyika v mladshih klassah (opyit zarubezhnoy shkolyi) / S.M. Kaschuk // *Inostrannyye yazyiki v shkole*. – 1999. – # 3. – S. 61-67.
5. Kvasnecz`ka N.V. Formuvannya leksy`chnoyi kompetentnosti uchniv pochatkovoyi shkoly` zasobamy` anglo-movnoho dy`tyachogo fol`kloru / N.V. Kvasnecz`ka, X.M. Storozhuk // *Materialy` vseukrayins`koyi nauково-metody`chnoyi Internet-konferencyi "Organizacijno-metody`chne zabezpechennya pidgotovky` faxivciv v umovax mizhnarodnoyi naukovoyi ta osvity`nyi`y integraciyi" (16 ly`stopada 2018 roku)* [Elektronny`j resurs]. – Rezhym` dostupu: <http://dl.khadi.kharkov.ua/mod/forum/discuss.php?d=8884>
6. Kly`mchuk A. M. Osobly`vosti zastosuvannya jazzchants yak metodu suchasny`x pedagogichny`x tekhnologij / A.M. Kly`mchuk // *Naukovi zapysky` Vinny`cz`kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy`tetu imeni My`xajla Kocyuby`ns`kogo. Seriya : Pedagogika i psy`xologiya*. – 2016. – Vy`p. 46. – S. 13-16.
7. My`sechko O.Ye. Metody`ka navchannya anglijs`koyi movy` v serednij shkoli [Tekst] : posibny`k-prakty`kum dlya stud. vy`shh. navch. zakladiv / O. Ye. My`sechko. – Zhy`tomy`r : Polissya, 2002. – 256 s.
8. Pavlyuk R.O. Tekhnologiya vy`kory`stannya jazz-chants na urokax inozemnoyi movy` yak zasib pidvy`shhennya sociokul`turnoyi kompetencyi molodshy`x shkolyariv / R.O. Pavlyuk // *Imidzh suchasnogo pedagoga*. – 2008. – Vy`p. 9-10(88-89). – S. 96-98.
9. Petrovs`ka N. Vy`kory`stannya virshiv ta pisen` na rizny`x etapax vy`vchennya anglijs`koyi movy` / N. Petrovs`ka, T. Sudy`ma // *Naukovy`j visny`k Voly`ns`kogo nacional`nogo universy`tetu imeni Lesi Ukrayinky`*. – 2010. – # 8. – S. 359–365.
10. Polenok Z. Vy`kory`stannya pisennoho tekstovogo materialu na urokax anglijs`koyi movy` / Z. Polenok // *Inozemni movy`*. – 2009. – # 2. – S. 9–11.
11. Programa z anglijs`koyi movy` dlya profesijnogo spilkuvannya. Kolekty`v avtoriv: G.Ye.Bakayeva, O.A.Bory`senko, I.I.Zuyenok, V.O.Ivanishheva, L.J.Kly`menko, T.I.Kozy`my`rs`ka, S.I.Kostr`cz`ka, T.I.Skry`pny`k, N.Yu.Todorova, A.O.Xodceva. – K.: Lenvit, 2005 – 119 s.
12. Sty`rkina Yu. Zbagachennya zmistovogo komponentu navchannya inozemnoyi movy` avtenty`chny`my` (literaturny`my` ta fol`klorny`my`) materialamy` / Yu. Sty`rkina // *Pedagogichni nauky`*. – 2011. – Vy`p. 1. – S. 25-31.
13. Graham C. Teaching Jazz Chants to Young Learners. – New York : Office of English Language Programs of the United States. Department of State, 2006. – 32 p.
14. Graham C. Creating Chants and Songs. – Oxford : Oxford University Press, 2006. – 64 p.
15. Janet K. Growing Up with English. – Office of English Language Programs of the United States Department of State, 2006. – 186 c.
16. Simpson A.J. How to use songs in the English language classroom // British Council For You / A.J. Simpson [Electronic resource]. – The mode of access: <https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/how-use-songs-english-language-classroom>